

Omzwervingen in de Zwitserse bergen

Kees Verweij

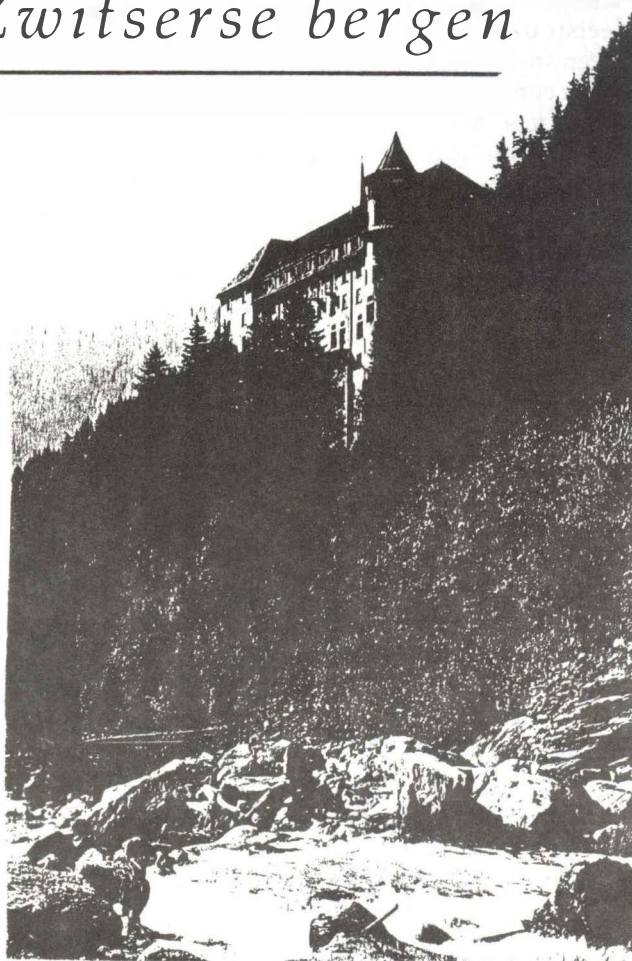
Een collega op mijn werk had mij gewezen op een prachtig onderkomen in Val Sinestra, gelegen in het Engadin (Zuidoost-Zwitserland). Het is een oud kuurhotel, gebouwd omstreeks het einde van de vorige eeuw precies boven een geneeskrachtige bron. Het geheel heeft een wat romantisch kasteelachtig uiterlijk door zijn zware hoektorens. Vooral aan het einde van de vorige eeuw nam de belangstelling voor het kuren bij geneeskrachtige bronnen sterk toe en van heinde en verre reden de patiënten met door paarden getrokken koetsen hierheen.

In de loop van deze eeuw raakte deze vorm van kuren wat in onbruik en uiteindelijk kwam dit kuurhotel in handen van een Nederlands echtpaar, dat dit onderkomen sedert 15 jaar tegen heel billijke voorwaarden exploiteert. Het interieur, rijk aan houtwerk en klassiek sanitair, is nog geheel authentiek.

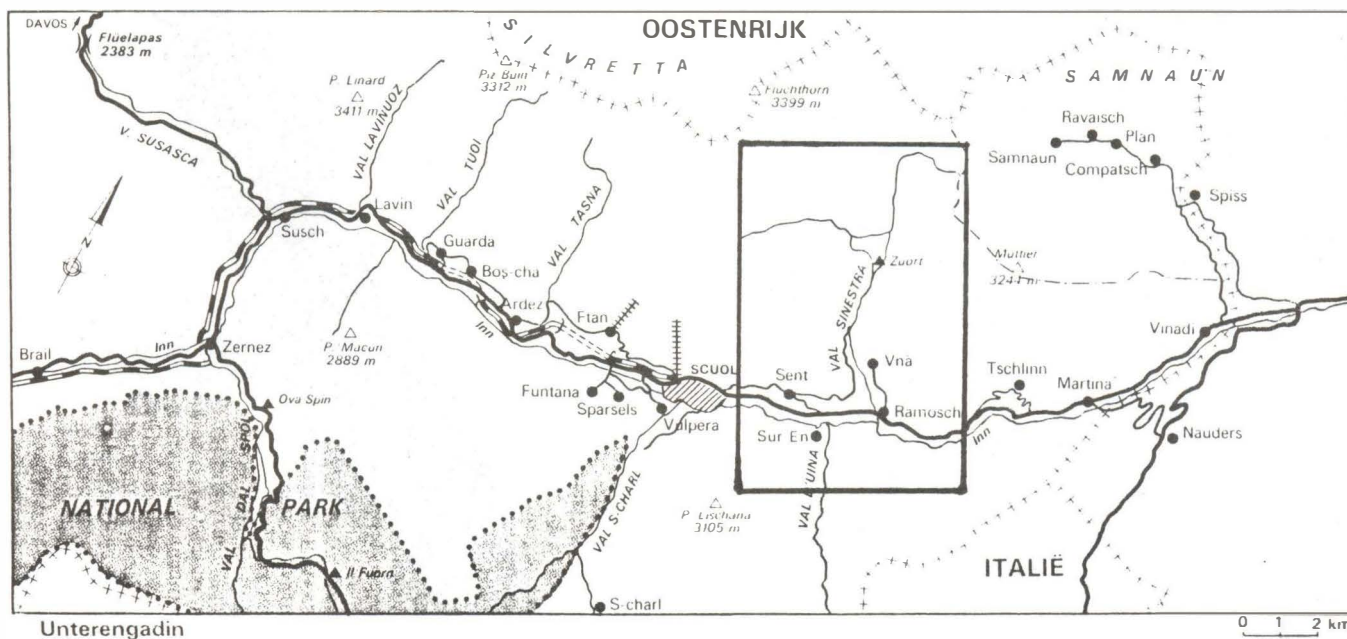
Gelokt door deze boeiende beschrijving van dit luisterrijke onderkomen begaf ik mij begin juli jl. tezamen met de eerdergenoemde collega naar Val Sinestra oftewel in het Nederlands "het sombere dal" geheten. Het dal is inderdaad wat donker en nauw en biedt door zijn rijk met bomen begroeide steile hellingen een nogal besloten indruk.

De weg er naar toe is al een onderneming op zich. Het is een smal, kronkelig pad langs steile berghellingen en ravijnen. Na ongeveer drie kwartier wordt de inspanning beloond, want plotseling verheft zich hoog boven de bomen het kuurhotel. Het geheel deed mij op het eerste gezicht denken aan kasteel "Bommestein", bekend van de strips van Heer Bommel en Tom Poes. Dit ontlokte al dadelijk aan mij de uitspraak, dat dit waarlijk een behuizing vormde voor "een heer van stand".

Na aankomst kregen wij te horen, dat voor ons een der torenkamers gereserveerd was. Het bleek een enorme grote ronde kamer te zijn in een der hoektorens, van waar ik de omgeving prachtig kon overzien. Meestal kampeer ik en dan is het soms woekeren met de ruimte. In deze kamer konden bijna wel vijf tenten staan en

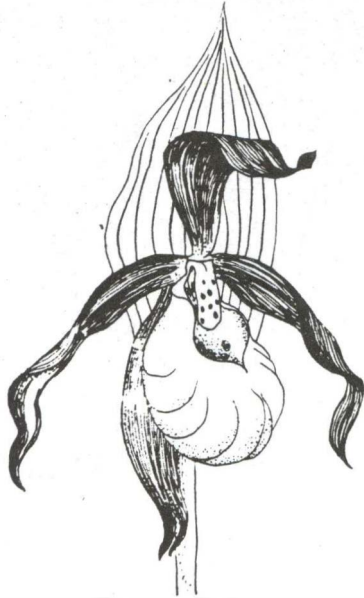

mijn bagage stond er in een hoekje wat verloren bij. Terloops liet men mij met een zekere trots de badkuip zien, waarin Prins Hendrik verscheidene malen placht te vertoeven. Zijn uitspattingen vermoeide hem zodanig, dat hij regelmatig in dit afgelegen oord, ver buiten de publiciteitsmedia, genezing moest zoeken. Ik verzekerde de leiding, dat onze uitspattingen zeker niet de eerste aanleiding vormden om hierheen te komen. Zijn badkuip konden wij derhalve ongemoeid laten. Maar nu even genoeg over dit hotel, want we waren eigenlijk voor de natuur gekomen. In de directe omgeving bleken er tal van mogelijkheden te zijn om

prachtige wandelingen te maken.

De eerste dag na aankomst volgden wij de bovenloop van een snel stromende bergbeek, de Brancla genaamd. Wat het eerst opvalt is de toch wel zeer afwijkende plantengroei. Als je niet uitkijkt sta je bij elk plantje te kijken en schiet je geen meter op. Ik heb getracht de gulden middenweg te bewandelen, mede in het belang van mijn collega. Overvloedig groeide tussen de bomen de Alpencllematis met zijn lange ranken, vol met grote blauwe bloemen. Een leuke waarneming was verder de Kranssalomonszegel, een plant die nauw verwant is aan onze Salomonszegel uit de duinen. Alleen is hij

veel hoger en ijler en zijn bloemen staan in een kransje dicht bijeen.

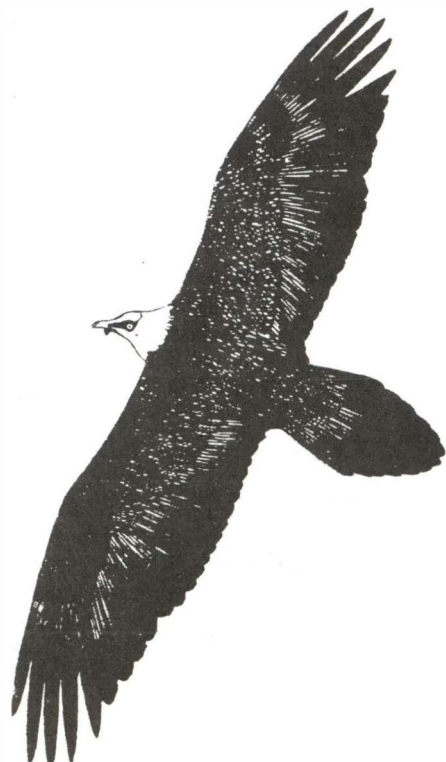
De eerste orchideeën kwamen wij tegen, zoals de Gevlekte Orchis, de Koraalwortel, het Vogelnestje en tot slot als een grote verrassing het Vrouwenschoentje. Vooral deze laatste orchidee valt sterk op door zijn grote gele "muilen", omzoomd door dieprode slippes. De bloemen zijn soms 3 à 4 cm groot en doen zeker niet onder voor hun tropische familieleden. In de meeste gebieden van Europa is deze orchidee helaas uitgeroeid door "verzamelaars", maar hier in deze wat vergeten uithoek van Zwitserland stond zij er nog met enkele tientallen exemplaren volop te bloeien. Andere orchideeën, die wij tegenkwamen, waren de Muggenorchis, de Keveorchis, de Spinnenorchis, de Aangebrande orchis en de Welriekende Nachtorchis. Opvallend was het voorkomen van het Rondbladig Wintergroen en de Parnassia, die beiden ook bekend zijn van de Waddeneilanden. Ook het Eenbloemig Wintergroen stond daartussen, een soort, die bij ons niet voorkomt.

Net boven de boomgrens kom je weer andere verrassingen tegen. Een aardige plant is de Gewone Ossetong, een plant, die sterk verwant is aan onze Smeewortel en Ossetong, maar opvalt door zijn wat grotere, blauwe bloemen. Anders dan zijn naam doet vermoeden is deze ossetong helemaal niet zo gewoon. Zijn voorkomen is voornamelijk beperkt tot het Engadin en de Ötztaler Alpen in het nabijgelegen Italië. Een prachtige verschijning blijft de stengellose Gentiaan, die op verschillende plaatsen met z'n mooie, diepblauwe klokvormige bloemen stond te pronken. Daartussen vind je zowel witte als gele Alpenanemonen. Kom je nog hoger dan vind je net op de sneeuwgrens de lichtblauwe Kwastjesbloemen met hun talrijke sierlijk naar beneden hangende klokjes. Een bijzondere sleutelbloem die ik

vond, was de Clusiussleutelbloem. Deze plant vormt grote toeven met roze-rode bloemen. Zij groeit soms op de kale rots tussen de rotsspleten.

De Alpenweiden vormen als het ware een hoofdstuk apart. Als je een beetje geluk hebt kun je naast de verschillende soorten orchideeën, die ik al genoemd heb de Vanille-orchis vinden, een kleine orchidee met tal van donkerrode bloemetjes in een dichte tros verenigd. Nog even verdient de Aangebrande orchis de aandacht, die zich hier en daar tussen het gras verschuilt. De dichte bloemknoppen bovenaan zijn donkerrood. De uitgekomen bloemen zijn echter spierwit met kleine rode stipjes. Met een beetje fantasie kun je je voorstellen, dat de bloemtros door zijn rode dichte knoppen van boven wat is aangebrand. Een zeldzame verschijning is de Spinnenorchis. De bloemen van deze orchidee lijken inderdaad op een spin door zijn uitsteeksels en beharing. Eén van de hoogtepunten tijdens onze wandelingen was de ontdekking van de Edelweiss. Lopend over een hoog bergpad in het nabij gelegen Zwitserse Nationale Park werden we gealarmeerd door een Italiaans echtpaar, dat ons luid roepend toeriep "Stella alpina, Stella alpina". We spoedden ons direct naar hen toe en vol trots lieten zij hun ontdekking zien, een drietal rijkbloeiende Edelweissplanten. Ook voor hen was het de eerste keer, dat ze deze soort in het wild aantroffen. Gezamenlijk hebben wij deze leuke planten op dia vastgelegd. Op zich is de Edelweiss helemaal niet zo'n opvallend plantje, maar op een of andere manier spreekt hij velen tot de verbeelding. In elk geval is hij helaas op de meeste plaatsen door souvenirjagers e.d. geheel uitgeroeid, zodat het nu niet meer meevalt er nog eentje te vinden.

We hebben het nog niet over vogels gehad. Tijdens onze tochten hebben we verschillende leuke waarnemingen kunnen doen. In de bossen tegen de bergen waren de Zwarte Mees en de Kuifmees behoorlijk algemeen. Ook groepjes Kruisbekken kwamen we regelmatig tegen, evenals Citroenvinken, Fluiters e.d. In het Zwitserse Nationale Park zagen we in de uitgestrekte Arvedennenbossen de Notekraker en de Beflijster. In de nabijheid van ons hotel deden verschillende Goudvinken zich tegoed aan de knoppen van de sparren. Kom je boven de boomgrens dan is de Waterpieper

een algemene verschijning. Zijn gepiep, dat sterk op het geluid van onze Graspieper lijkt, was overal te horen. een aardige verschijning op de alpenweiden is het Paapje, dat daar zeker niet zeldzaam is. De Zwarte Roodstaart zat soms verscholen in kleine hutjes en schuurtjes op deze weiden, waarbij bleek, dat ze vaak onder uitstekende dakranden nestelden.

Wanneer je de sneeuw bereikt dan wordt de stilte geregeld verbroken door het gefluit van de Alpenkauwen. Het zijn gitzwarte kauwen met helgele snavels, die slechts op grote hoogte in het gebergte leven. Ook de Alpenheggemus kwamen we daar tegen, die iets groter is dan onze bekende Heggemus. Wat ons verder opviel was, dat de Sneeuwvink veelvuldig was waar te nemen, vooral bij sneeuw- en ijsvelden. Van de roofvogels, die wij zagen, sprongen de Steenarend en de Lammergier er wel het meest uit. Deze laatste soort broedt

slechts in gering aantal in het Zwitserse Nationale Park. Voor de eeuwwisseling kwam de lammergier daar nog van nature voor, maar nadien verdween hij. Een aantal jaren geleden heeft men er weer enkele uitgezet. Het schijnt, dat hij zich op het ogenblik goed handhaaft. Op de laatste dag verraste ons bij het hotel een Draaihal met zijn luide roep.

Van de zoogdieren, die wij zagen, zijn zeker de Alpenmarmot, de Gems en de Steenbok de moeite van het vermelden waard.

In de twee weken, die wij in het Engadin doorbrachten, kwamen wij nog veel meer tegen. Wat hier is vermeld, is slechts een greep. De natuur daar is nog behoorlijk ongerept en nog niet al te sterk beïnvloed door ingrepen als skipistes, stuwmeren en recreatiewoningen. Ik kan deze streek zeker van harte bij u aanbevelen.

Verbluffend trekgedrag van de Dunbekpijlstormvogel

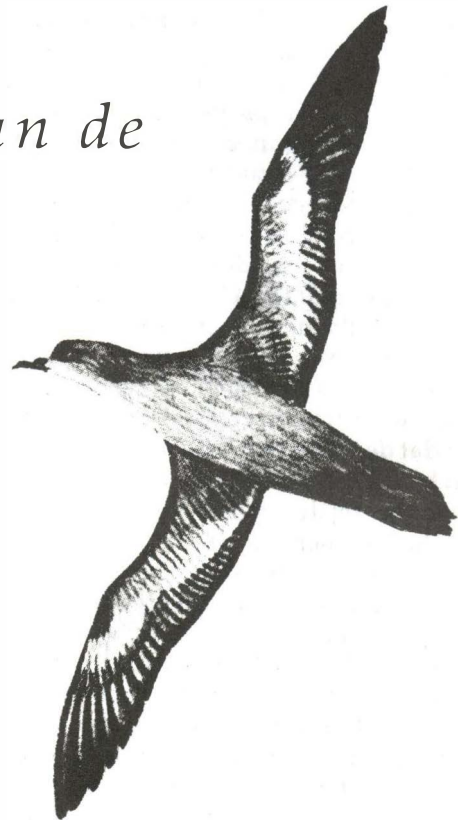
Kees v.d. Luyt

De meest verbazingwekkende prestatie van deze vogel: Hij is de grootste reiziger onder de vogels, meer dan vijf maanden achtereen zonder onderbreking, op weg boven de eindeloze vlakten van de oceaan. Alleen in de periode van de voortplanting zet hij voet aan wal.

Die periode voltrekt zich altijd op dezelfde plaats in de broedgebieden in de straat van Bas, tussen de zuidpunt van Australië en het eiland Tasmanië. Vandaar vertrekken de vogels half april in zwermen van vele miljoenen voor een ononderbroken reis van 35.000 km. over de Grote Oceaan die in een grote lus met de wijzers van de klok mee wordt gerond. Eerst gaat het oostwaarts richting Nieuw-Zeeland, dan naar de westkust van Noord-Amerika en tenslotte dwars over de Pacific terug naar Tasmanië.

Hoewel de vogels op hun route over eilandengroepen heen vliegen gaan zij gedurende de gehele tocht niet aan land. Ze slapen op het water of als de oceaan te ruw is, tijdens de vlucht in de lucht. Op 26 en 27 september, daar kan men de klok op gelijk zetten, arriveren ze in een leger van rond de 16 miljoen bij de broedholen die ze in april hebben verlaten. Ze knappen deze wat op, gaan over tot de paring en verdwijnen na een maand weer naar de oceaan. Drie weken later zijn ze opeens terug. Het vrouwtje legt dan een ei. Onderzoek heeft uitgewezen dat dit ieder jaar in precies hetzelfde nesthol gebeurt, op vrijwel precies dezelfde dag. Meer dan één dag verschil met het jaar tevoren zit er nooit in. Zodra de zes tot acht miljoen vrouwtjes zijn begonnen te broeden, verdwijnen de mannetjes weer naar open water.

Ze voeden zich hoofdzakelijk met kreeftachtige diertjes en kleine visjes. Na ongeveer twee weken komen ze terug om het broeden over te nemen van het vrouwtje dat op haar beurt op voedsel uittrekt, ver de oceaan op. Zo wisselen de vogels elkaar om de elf dagen à twee weken af, totdat na 53 tot 55 dagen het ei uitkomt. Bei-

de ouders zorgen ervoor dat het jong niets te kort komt. Door de olie-achtige substantie, waarin de vogels hun voedsel omzetten wordt het jong zo vet als modder. Dit is ook wel nodig, want in de loop van april wordt er heel wat energie geëist. Omstreeks de helft van de maand beginnen alle volwassen vogels aan een nieuwe tocht van rond de 35.000 km. De jongen blijven achter, die kunnen op dat moment nog niet vliegen. Dat lukt hen na het nodige gestuntel pas twee weken later. Dan kiezen ook zij het luchtruim en beginnen aan de onvoorstelbare lange reis. Zoals hun voorouders dat eeuw na eeuw ook hebben gedaan.

Al aan het eind van de 18e eeuw rapporteerden de zeevaarders zwermen van wel honderdvijftig miljoen exemplaren. Het duurde uren voordat zo'n karavaan met een breedte van meer dan 300 meter voorbij was. Hoewel het aantal van deze oceaانvliegers ook nu nog enkele tientallen miljoenen belooft, is het toch heel wat lager dan in vroeger tijden.

Die teruggang is niet alleen te wijten aan barre omstandigheden tijdens de jaarlijkse wereldreis, die vele jonge